

Widziałem i pomysł melioracji
Państwa Promotora i Doktoranta

9.02.2021.

Przewodnicząca
Rady Dyscypliny Sztuki Prawne

prof. dr hab. Bożena Gronowska

Wrocław, 30 stycznia 2021 r.

Dr hab. Jacek Przygodzki
Zakład Historii Administracji
Instytut Historii Państwa i Prawa
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Michała Komarnickiego pt. *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1945-1953. Studium historyczno-prawne*, napisanej pod kierunkiem dr. hab. Zbigniewa Naworskiego prof. UMK i promotorki pomocniczej dr. hab. Anny Moszyńskiej prof. UMK, Toruń 2020, ss. 239.

I. Podstawa prawna

- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U., 2017, poz. 1789 ze zm.) w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U., 2018, poz. 1669);
- uchwała Rady Dyscypliny Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z dnia 24 listopada 2020 r.

II. Uwagi ogólne

Zgodnie z przepisem art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U., 2017, poz. 1789 ze zm.) rozprawa doktorska mgr. Michała Komarnickiego pt. *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1945-1953. Studium historyczno-prawne* powinna stanowić oryginalne opracowanie historyczno-prawnego zagadnienia z zakresu historii administracji oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wobec powyższych stwierdzeń rozprawa doktorska mgr. Michała Komarnickiego zostanie oceniona w nawiązaniu do wyżej wymienionych kryteriów, w kontekście dyscypliny naukowej Prawo.

III. Uwagi szczegółowe

1. Uwagi merytoryczne

Na wstępie stwierdzam, że wybór tematyki badawczej należy ocenić pozytywnie, ponieważ w dysertacji Autor podjął się przedstawiania dziejów Wydziału Prawno-Ekonomicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w pierwszych latach jego istnienia, a tematyka to nie została do tej pory zbadana i opisana. Jednak realizacja tego zamierzenia badawczego budzi wątpliwości. Za podstawową tezę dysertacji Autor uznał „historyczno-prawny kontekst tworzenia Wydziału Prawno-Ekonomicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz jego funkcjonowanie w latach 1945-1953” (s. 5). Jako pomocnicze tezy (hipotezy) Autor wskazał: „Wpływ ustawodawstwa przedwojennego na organizację powojennych Wydziałów Prawa” (s. 5); „Zmiana ustroju państwa i jej wpływ na naukę prawa” (s. 5); „Władza ludowa wobec Wydziału Prawno-Ekonomicznego UMK” (s. 5). W tym miejscu należałoby zadać pytanie, czy postawiona przez Autora teza jest właściwa? W mojej ocenie nie. Według mnie główna teza powinna być inaczej postawiona. To, co jest ukazane przez Doktoranta jako tezy (hipotezy) pomocnicze, przede wszystkim wpływ zmiany ustroju państwa i stosunków społeczno-politycznych na kształcenie studentów i funkcjonowanie wydziału, powinno być wysunięte na plan pierwszy. Sam opis kolejnych wydarzeń w dziejach Wydziału Prawno-Ekonomicznego, nie powinien być głównym celem Doktoranta.

Autor w dysertacji użył właściwych metod badawczych. Niestety, nie nazywa ich we *Wstępie*. Przy analizie aktów prawnych posłużono się metodą dogmatyczno-prawną. Następnie przy pisaniu doktoratu pomocna okazała się metoda historyczno-prawna, opisowa oraz metoda statystyczna. Nie wiem, dlaczego Autor nie odnosi się do poszczególnych metod, nie dokonuje ich wartościowania dla dysertacji, stwierdza jedynie (pisownia oryginalna z błędami redakcyjnymi, s. 7): „Do osiągnięcia powyższych celów posłużą następujące metody badawcze:

1. Analiza bibliografii – dostępnych publikacji na temat historii Wydziału oraz Uniwersytetu w początkowym okresie ich działalności – m.in. publikacje Krystyny Kamińskiej, Zbigniewa Naworskiego, Stanisława Salmonowicza czy Anny Supruniuk;

2. Analiza tekstów ustaw i rozporządzeń organizujących kształcenie na Wydziałach Prawa w przedwojennej i powojennej Polsce do 1951 r.

3. Analiza źródeł – w głównej mierze zasobu archiwalnego znajdującego się w Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz:

- Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
- Archiwum Państwowego w Toruniu
- Archiwum Państwowego w Bydgoszczy
- Archiwum Akt Nowych w Warszawie
- Instytut Pamięci Narodowej”

Analizując materiał źródłowy dysertacji należy stwierdzić, że praca została oparta na dobrych materiałach. W opracowaniu użyto dokumenty archiwalne pomieszczone w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, w Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w Archiwum Państwowym w Toruniu, w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy oraz Instytucie Pamięci Narodowej. Przy edycji pracy Autor posłużył się źródłami drukowanymi i aktami prawnymi. Kolejnym elementem *Bibliografii* jest literatura obejmująca 80 pozycji. Autor pominął niektóre pozycje książkowe, głównie dotyczące sylwetek prof. Witolda Świdy i prof. Michała Wyszynskiego, a wydawane przez mój macierzysty wydział. Przecież obaj profesorowie byli również zatrudnieni na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego (zob. J. Falenciak, Michał Wyszynski, [w:] *Uczeni wrocławscy (1945–1979)*, pod red. J. Trzynadłowskiego, Ossolineum, Wrocław 1980; H. Kupiszewski, *Michał Wyszynski (1890–1972)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1973, t. XXV, z. 1.; J. Koredczuk, *Michał Wyszynski – „Książdz”*, [w:] *idem, Wspomnienia i plotki, czyli o tych, co odeszli, lecz w pamięci pozostali*, Prawo CCCIII, Studia historycznoprawne, pod red. A. Koniecznego, Acta Universitatis Wratislaviensis No 3015, Wrocław 2007; *Pamięci zmarłych Profesorów i Docentów Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego 1945–2020*, pod red. Lucyny Lehmann i Marka Maciejewskiego Wrocław 2020).

W dysertacji nie znalazły się publikacje dotyczące zarządzania szkołami wyższymi w II Rzeczypospolitej autorstwa Józefa Koredczuka, *Zarządzanie prywatnymi szkołami wyższymi w Polsce w okresie międzywojennym* [w:] *Zarządzanie szkołą wyższą*, red. Jolanta Blicharz, Agnieszka Chrisidu-Budnik, Aleksandra Sus, Wrocław, Uniwersytet Wrocławski. E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, 2014, s. 13-20 (Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego e-Monografie; 56) ISBN 9788361370192,

<http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/publication/63820>, czy kształcenia kandydatów do służby administracyjnej na wydziałach prawa Polski międzywojennej (zob. J. Przygodzki, *Komisje dla usprawnienia administracji publicznej w II Rzeczypospolitej. Studium historycznoprawne*, Wrocław 2019).

Kolejnym problemem recenzowanej pracy doktorskiej są jej ramy temporalne. W tytule obejmuje ona czasy od 1945 r., czyli od zakończenia drugiej wojny światowej do 1953 r. Jednak sam Autor na pierwszej stronie *Wstępu* pisze: „Głównym celem pracy jest ukazanie wieloaspektowej historii konstituowania się Wydziału oraz pierwszych 6 lat jego działalności, aż do jego likwidacji (wstrzymania naboru na pierwszy rok studiów) w 1951 r.” Niestety, w całym *Wstępie* Autor nie tłumaczy wyboru cezury kończącej w 1953 r. Co więcej, w dalszej części dysertacji również nie znajdujemy wprost odpowiedzi na pytanie, dlaczego kończymy rozważania na 1953 r., a informacje podawane przez Doktoranta kończą się zazwyczaj w 1951 r. Pośrednio możemy domyślić się, że chodzi o uchylene rozporządzenia z dnia 23 grudnia 1949 r. w sprawie organizacji i planu studiów na wydziałach prawa w państwowych szkołach akademickich (s. 218).

Dysertacja składa się ze *Wstępu*, sześciu rozdziałów merytorycznych i *Zakończenia*. Rozdziały ujmują temat rzeczowo i chronologicznie. Układ pracy jest w zasadzie poprawny. Rozdziały merytoryczne poprzedza lakoniczny Wstęp (s. 4-7). W mojej ocenie jest to jedna z ważniejszych części w każdej pracy naukowej, w której Autor ma szansę poinstruować czytelnika, jak należy czytać rozprawę. Właśnie tutaj powinniśmy się dowiedzieć, dlaczego zostały wybrane takie, a nie inne ramy temporalne, dlaczego zostały poniechane pewne wątki, a inne uwypuklone. Niestety, takich stwierdzeń nie znajdziemy. Co jest zaskakujące, Autor nie umieścił również analizy struktury opracowania. Jest to duży błąd merytoryczny. Również zarzucenie normalnego toku przyczynowo-skutkowego na rzecz suchej wymiany danych jest dla mnie rażące.

Rozdział pierwszy *Nauczanie akademickie w XX-leciu międzywojennym oraz Polsce ludowej do 1952 r. – główne aspekty* poświęcony został analizie aktów prawnych regulujących funkcjonowanie szkolnictwa wyższego na ziemiach polskich w II Rzeczypospolitej oraz w okresie kształtowania władzy ludowej po zakończeniu II wojny światowej. Jest to najobszerniejsza część opracowania (s. 8-60). Autor dokonuje dogmatycznej analizy przepisów ustawy o szkołach akademickich z 13 lipca 1920 r. oraz przepisów sektorowych dotyczących nauk prawnych. Było to rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 16 października 1920 r. w sprawie

organizacji studiów prawnych na uniwersytetach państwowych. Opisano tutaj również przepisy z 1924 r., dotyczące uzyskania stopnia doktora na wszystkich państwowych szkołach akademickich. W dalszej części Doktorant analizuje zmiany w organizacji szkół wyższych, które przyniosła nowa ustawa o szkołach akademickich z 15 marca 1933 r.

Drugi podrozdział *Późniejsze zmiany do założeń pierwotnych organizacji studiów prawniczych w przededniu II wojny światowej* jest zatytułowany dość niezręcznie. „Późniejsze zmiany” to tautologia, wystarczyłoby „zmiany”. Jest on poświęcony długo przygotowywanemu rozporządzeniu Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 12 sierpnia 1939 r. w sprawie organizacji studiów prawnych w szkołach akademickich. Niestety, nie weszło ono w życie w II Rzeczypospolitej ze względu na wybuch wojny, ale obowiązywało ono po objęciu władzy przez komunistów.

Ostatni podrozdział *Szkolnictwo wyższe po II wojnie światowej - zagadnienia ogólne z uwzględnieniem nauki na wydziałach prawa* przedstawia zmiany, jakie zaszły w szkolnictwie wyższym, a przede wszystkim na Wydziałach Prawa, pod wpływem zmian ustroju społeczno-politycznego w Polsce. Ciekawym wątkiem jest opis powołania i funkcjonowania Centralnej Szkoły Prawniczej im. Teodora Duracza.

Rozdział drugi zawiera informacje o utworzeniu Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Autor pisząc ten i kolejne rozdziały, przyjął konwencję cytowania całych artykułów prasowych, protokołów organizacji społecznych i kolegialnych organów uczelni. Są to źródła bardzo ważne, ale czy taki sposób prezentacji tego materiału jest najwłaściwszy? W mojej ocenie lepszym sposobem przedstawienia informacji jest analiza i opis źródeł utrzymując tok przyczynowo-skutkowy, rozbijany umieszczaniem w ciągu długich cytatów, ilustracji i tabel np. jak to ma miejsce w podrozdziale pierwszym (od s. 80 do s. 85). Podobne zabiegi zauważymy w podrozdziale drugim.

Kolejny rozdział (s. 91-117) ukazuje proces tworzenia Wydziału Prawno-Ekonomicznego na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. Tutaj również mamy przedstawiane *in extenso* dokumenty źródłowe, np. list pierwszego rektora UMK prof. Ludwika Kolankowskiego do „Obywatela Ministra Oświaty” w Warszawie. Dokument ten zajmuje prawie 2,5 strony. W podrozdziale o architektach Wydziału, gdzie znajdziemy biogramy rektora Kolankowskiego i Witolda Reissa, Autor umieścił ten sam cytat pochodzący z „Robotnika Pomorskiego”, który już raz znalazł się w dysertacji na stronie 61.

Rozdział czwarty (s. 118-162) to najważniejsza część opracowania, poświęcona kadrze naukowo-dydaktycznej i działalności Wydziału. Znajdziemy tutaj biogramy dwóch

dziekanów ks. prof. Michała Wyszyńskiego i prof. Władysława Namysłowskiego, profesorów- Karoła Koranyiego i Wojciecha Hejnosza – wybitnych historyków prawa. W dalszej części Autor ukazał obsadę katedr na Wydziale, jednak uważam, że biogramy kierowników mogłyby znaleźć się w tekście głównym, a nie w przypisach. Ta część dysertacji kończy się informacjami o wpływie ówczesnej polityki na działania Wydziału. Przeczytamy tutaj o kulisach rezygnacji z urzędu rektora prof. K. Koranyiego, czy dążeniu do likwidacji fakultetu. Uważam jednak, że te ostatnie informacje powinny być zawarte w rozdziale szóstym. Również informacje o działalności organizacji studenckich, powinny być przesunięte do rozdziału piątego, poświęconego sprawom studenckim. W tym rozdziale Autor powtórzył informacje o organizacji szkoły wyższej (s. 151), które analizował w rozdziale pierwszym (s. 51).

Rozdział piąty (s. 163-216) *Sprawy studenckie* to opis położenia studiujących na Wydziale. Pisząc tą część pracy Autor przyjął konwencję sprawozdania. Przedstawia bardzo dużo danych dotyczących studentów w tabelach i krótko je analizuje. Nie znajdziemy tutaj ciągu przyczynowo-skutkowego. Takie sposób przedstawiania materiału źródłowego uważam za błędny. Jaskrawym przykładem takiego postępowania jest podrozdział drugi *Rok wstępny i kurs wstępny 1945-1949*, gdzie tabele i ilustracje zajmują w ciągu strony od 193 do 201.

Ostatnim merytorycznym rozdziałem jest rozdział szósty *Zawieszenie działalności Wydziału Prawnego (od 1950 r. Prawno-Ekonomicznego) UMK w Toruniu*. Rozdział ten liczy 3 strony (*sic!*). Należałoby zadać pytanie, czy w takim kształcie rozdział ten w ogóle powinien znaleźć się w recenzowanej dysertacji? Odpowiedź jest prosta - na pewno nie. Gdyby Autor wykorzystał materiały zawarte w rozdziale trzecim i je rozwinął, to ta część wyglądałaby inaczej.

Opracowane wieńczy *Zakończenie*. Jest ono bardzo lakoniczne. Zawiera niecałe 3 strony. Dla dysertacji doktorskiej to zdecydowanie za mało. Brakuje w nim odważnych wniosków ukazujących zmiany, jakie nastąpiły w szkolnictwie wyższym po dojściu do władzy komunistów i jak one wpłynęły na powołanie i funkcjonowanie toruńskiego fakultetu prawa.

2. Uwagi formalne

Uwagi formalne należy zacząć od stwierdzenia, że Autor nie poradził sobie z ostateczną redakcją dysertacji. Liczba błędów interpunkcyjnych jest bardzo duża, podobnie jest z błędami stylistycznymi i edytorskimi. Już w *Spisie treści* mamy błędy – Autor zbudował

go automatycznie, dlatego przy wyrażeniach Rozdział I i dalszych mamy przyporządkowane strony. W tytule podrozdziału drugiego w rozdziale trzecim występuje błąd „Prawno-Ekonomiczny” piszemy z myślnikiem (s. 2). Zdarzają się błędy ortograficzne. Pierwsze błędy pojawiają się już w pierwszym przypisie rozdziału pierwszego „Rzeczpospolita” i „Uniwersytetu” Jagiellońskiego piszemy z wielkiej litery, a „pokrótce” piszemy razem (s. 119). Autor ma ewidentny problem z pisownią skrótów, kiedy pisać kropkę po skrótce „dr” czy „mgr” (np. s. 144). Kolejną trudnością jest pisownia organów uczelni. Rektor, jako organ, raz pisany jest z wielkiej, a w innym miejscu, z małej litery. To samo odnosi się do Senatu uczelni (np. s. 51, 53). Jest też niekonsekwentny w pisaniu dat - w jednym akapicie pisze „rok” w całości i w skrótce „r.” (np. 145). Na stronie 39 „II wojna światowa” w tytule podrozdziału napisana jest z małej litery, a na początku pierwszego akapitu z wielkiej. Należy również przypomnieć, że podrozdziały piszemy w ciągu, a rozdziały rozpoczynamy od nowej strony. W pracy Autor od nowej strony rozpoczyna zarówno podrozdziały i rozdziały.

Autor ma problem z przypisami. Ma kłopot z rozróżnianiem cytowania czasopism i rozdziałów w monografiach wieloautorskich. Robi to na odwrót. Czasopisma umieszczamy w cudzysłowie bez wspomaganie się spójnikiem [w:]. Ten należy stosować do monografii wieloautorskich. Są również strony, gdzie Autor podaje wiele informacji, bez podania źródła (np. s. 37, 47, 55).

Kolejnym uchybieniem formalnym jest brak wskazania źródeł pod ilustracjami w rozdziałach. Autor umieścił je dopiero w Wykazie ilustracji. Uważam również, że umieszczanie kilku ilustracji w ciągu łamie tok przyczynowo-skutkowy. Dotyczy to również umieszczania kilku tabel w ciągu.

IV. Wnioski

Konkludując, stwierdzam, że biorąc pod uwagę powyższe uwagi, recenzowana rozprawa Pana mgr. Michała Komarnickiego pt. *Wydział Prawno-Ekonomiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1945-1953. Studium historyczno-prawne*, napisana pod kierunkiem dr. hab. Zbigniewa Naworskiego prof. UMK i promotorki pomocniczej dr hab. Anny Moszyńskiej prof. UMK, nie spełnia w obecnym kształcie warunków określonych w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U., 2016 poz. 882 ze zm.). Jednak biorąc pod uwagę

rozległą kwerendę archiwalną przeprowadzoną przez Doktoranta, na podstawie § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U., 2018, poz. 261), **wnoszę o przekazanie pracy do poprawy.**

Doktorant powinien dokonać następujących zmian lub uzupełnień w dysertacji:

- przemyśleć tezę pracy;
- zmienić *Wstęp*;
- przemyśleć ramy temporalne pracy;
- odejść od cytowania *in extenso* protokołów organów kolegialnych czy artykułów prasowych;
- prowadzić właściwą narrację w oparciu o tok przyczynowo-skutkowy;
- poprawić rozdział o sprawach studenckich;
- poprawić rozdział szósty;
- poprawić i uzupełnić *Zakończenie*;
- poprawić błędy stylistyczne, interpunkcyjne, ortograficzne czy redakcyjne.
- przy ostatecznej redakcji pamiętać, o rozmieszczeniu ilustracji. Praca doktorska, to nie album. Sugeruję, przeniesienie części fotografii do Aneksu, który należy stworzyć;
- poprawić przypisy.

Jack Puzoski